

til alle sider, · bare en viftende blæst, · en skødesløs hånd · strejfer den lille bælg. · Nej, du er en uvorn tøs, · smækker en ublufærdig elsker · skrappt over fingrene. · · Og hvordan er det du ser ud, · skørterne skvættede op · helt op på maven · i opslidsede laser.. · – Bliver du ikke rød? *Vilhelm Grønbech* (3).

LITTERATUR (1) 789j 200f; (2) 789z 55f; (3) 313 19f.

Lind, *Tilia*

Stort træ med skævt hjerteformede blade og i juli fåblomstrede hængende eller udstående dobbeltsvikler af gulhvide duftende og honningrige blomster; et fælles tungeformet højblad på frugtstandens stilk tjener som faldskærm (frøspredningen): *jødenæser*, -sko NVFyn.

STORBLADET LIND, *Tilia platyphylla*; bladundersiden, årsskud og bladstilke hårede, 3-4 blomster i sviklen. Plantet hist og her, sjældent forvildet på SFyn, Turø, Æbelø, Lolland.

SKOVLIND eller *Småbladet Lind*, *Tilia cordata*, har mindre, på undersiden blågrønne blade og 5-7 blomster i hver dobbeltsvikel. Plantet hist og her og temmelig almindelig vildtvoksende, især i landets sydlige skove.

PARKLIND, *Tilia vulgaris*, er sikkert en varietet af *T. cordata* opstået i kultur; årsskud og bladstilke glatte, begge bladsider grønne, 7-11 blomster i sviklen. Alm. plantet i parker.

Lind o. 1450ff, fællesgermansk (oldnord. lind), antagelig beslægtet med svensk linda = bånd, bind, islandsk lindi = bælte og tysk lind = bindebast (af dette træ), sml. taks bd. 1, men næppe med lind = blød, smidig, bøjelig (som lindorm) (1). Indgår i talrige stednavne: Lindelse 1231ff Langeland, Lindeskov 1231ff VSjælland, Lille-Linde 1256ff SSjælland, Lindholm 1300-t. ff i Lollands sønderherred, Lindeballe 1330ff Vejle amt, Lindholm 1340ff NSjælland, Linde 1344ff MJylland, Lindeskov 1414ff ØFyn, Lindved 1420ff Bjerger herred, Lindum 1426ff Viborg amt, Lindet 1462ff og Lindskov 1464-1636 VLolland, Lindeholt 1483 Vejle amt, Lindgård 1496ff Viborg amt; i nogle tilfælde kan 'lind' dog have betydningen 'blød jord'. Et ikke registreret plantenavn Bast ligger formentlig til grund for følgende stednavne, idet lindekviste

her lagdes til rødning og bast blev udvundet: Bastetorp 1100-t, Bastemose 1746ff på Bornholm (i nærheden af Lindesbjerg) og Bastedam 1777ff Sønderborg amt (2). Lind er et hyppigt forled i slægtsnavne: Lind, Lindegård, Lindeløv, Lindeskov, Lindkvist osv. Sagn: en kræmmer plantede lindetræer ved sit hus i Holstebro, kongen kom på besøg og erklærede: Der er linde udenfor, der skal også være linde indenfor – og adlede ham med navnet Linde (3).

Træet findes i adeligt skjold (segl) 1397. Skads herreds segl, kendt fra 1556, havde et grønt lindetræ på gylden bund, 1903 overførtes det i blå felt og med et anker ved roden til Esbjerg købstads våben (4) og 1966 til Tjæreborg kommunes våben; træet skal hentyde til et gammelt matros»råd« for søsyge: læg dig under et lindetræ! ☉: gå i land. Horsens byvåben, en hest under lind, er kendt fra 1421, træet står måske for lindeskoven, der til 1600-t fandtes på bymarken øst for Horsens (5). Lindetræerne (?) i Ærøskøbing byvåben kan føres tilbage til 1629 og skyldes måske en gammel bevoksning ved byen. Der er to lindeblade i Linå kommunevåben fra 1947 og lindeblade i Bryndums fra 1968, hentet fra linden i Skads herreds segl 1556ff.

LITTERATUR: (1) 689 2,712f jf 1,611f; (2) 148 2, 108; 7,103; 8,28,96,110; 9,143,196; 10,152,162; 11, 52,82,85 og 13,201,251; 689 2,716; 495 1,1956,382 og 10,1965,596; (3) 488i 4,174; (4) 711 52; 893 60 sml. 257 4,1915-18,44 (før 1400); (5) 893 28.

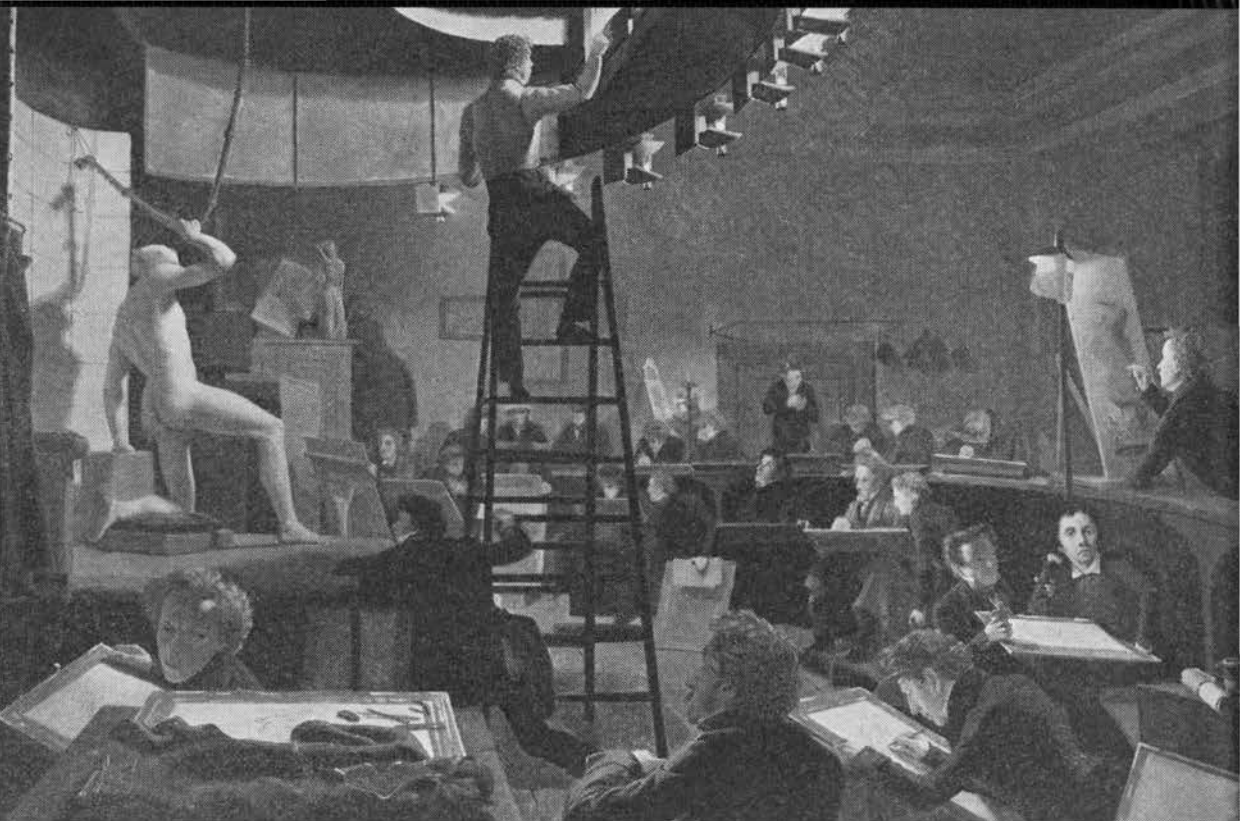
ANVENDELSE AF VED, BAST, BLADE

En spånæske, formentlig af lindetræ, og et bæger af lindebark er fundet i grave fra bronzealderen (1). Hjortespringbåden (bronzealderen) fundet på Als blev bygget af 15 meter lange lindeplanker.

Der brændes trækul af veddet (1648; 2), lindetræ er efterspurgt af billedskærere, af skomagere til læster og skæreunderlag (1761; 3), iøvrigt af snedkere, karetmagere, modelbyggere – til skeer, tallerkener, bægre m.m., kullene er gode til krudt og tegning (o. 1800; 4). Af lind skæres kornskuffer (5) og træben, efter 1848 måtte mange linde fældes for at skaffe proteser til krigsinvaliderne.

I vort århundrede er lindeved anvendt til: vogne, billedskærer-, drejer- og snedkerarbejder, billige musikinstrumenter, legetøj, blindtræ i møbler, syltetøjskrukker, klangbund (dæmpere) i klaverer, orgler, tykke spåner til træsigtter og osteem-

ballage; trækullene bruges stadig til krudt og er de bedste til fremstilling af tegnekul (6).

Et berømt skab udskåret af »en lind med rødder i Skafføgårds kælder« på Århuseggen var af egetræ (1855; 7).

Lindebast er fundet i flere bronzealdergrave (8). Af barken kan flettes reb og strenge (1648; 2), fra Bornholm oplyses 1671, at man laver bast til reb af barken; alle tagrafter bliver i ældre tid bundet med lindebast til spærrene (9). Stednavnet Bastemose 1746ff i Vestermarie sogn skyldes rødningen, sml. s. 320. Af basten laves dækkener og måtter, reb, bånd til indpakning af købmandsvarer som hør, hamp og tobak (1761; 3 og 1774; 10). Bønder henter lindebark fra skoven og fletter kurve af basten (Frejlev Lolland o. 1850-60) (10b). »Velkendt er den seje lindebast, og det hører endnu (o. 1880) i enkelte af landets egne til husfliden at forarbejde reb af lindens bark«, den bruges også i havebruget og til cigarbundter (11). Gartneriernes lindebast til opbinding m.m. importeres fra Østeuropa og Rusland, men forhen blev benyttet store mængder dansk lindebast (12), således under første

verdenskrig; hvert forår blev hugget ris hertil af en lang lindeallé ved Marselisborg (13); når barken har ligget 4 måneder i vand, kan basten skilles fra (1936; 14).

Barken tjente endvidere som råstof for farverlak og papir (1806; 15).

Bladene har været anvendt som kvægfoder; man forsøgte at lave en chokoladeerstatning af frugterne og destillerede en brændevin af blomsterne (15). Under de to verdenskrige gav de tørrede blomster en meget brugt teerstatning. Af friske blomster kan med vanddamp udtrækkes en parfume (o. 1918; 16), lindeblomstolie anvendes lidt i parfumeriet (17).

Man må ikke anbringe bier ved lindetræer, blomsternes lugt skader dem (1648; 2). Den lyse lindeblomsthonning er kendt for sin aromatiske smag.

Børn lægger et lindeblad over knyttet hånd og slår det itu med et lille knald (18), sml. s. 19. Af frugt, stilk og dækblad danner de en »stork« (19). Frugt kastes i vejret og man betragter dens propelsnurren under faldet (20).

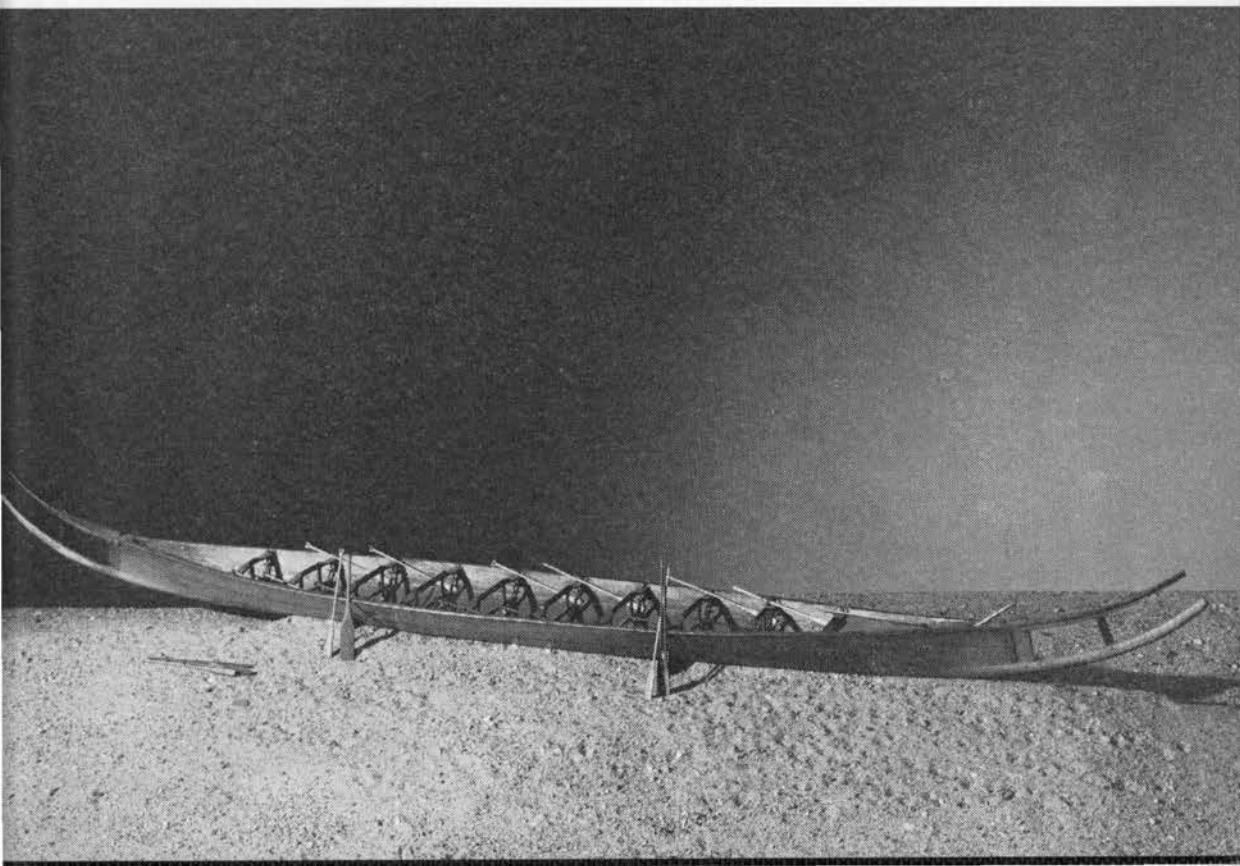
LITTERATUR: (1) 96 116; (2) 697 137f; (3) 696 423f; (4) 194 3,1790,201; 398 1806,517 og 1821,597f; (5) 510 5,237; (6) 597 367; 304 411; 599b 2,72; 950 188f; 551 27/6 1953; 774 50; (7) 19 230; (8) 145 220; (9) 92 19,1928,138 og 33,1950,64; (10) 452 1, 278; (10b) 949 180; (11) 510 4,167f; (12) 514 1851, 30f; 950 188f; (13) 296 1918,208; (14) 352 2,63; (15) 398 1806,517 og 1821,597f; (16) 480 27; (17) 599b 2,73; (18) jf. St. St. Blicher, Fjorten Dage i Jylland (1833-36); (19) 107 1946; (20) 99b 19,57.

Til højre: Kubbestol udskåret af lindestamme. Fri-
landsmuseet.

Nederst: Model af Hjortespringbåden. Foto: Natio-
nalmuseet.

Overfor: Interiør fra Kunstakademiets modelskole,
malet af Vilhelm Bendz i 1826. Statens Museum for
Kunst. Det bedste tegnekul blev fremstillet af trækul
fra lind.

LÆGEMIDLER

Lindetrækul indgår i middel for leddevand (o. 1450; 1). Destilleret vand af blomsterknopperne drikkes mod apopleksi (1632; 2).

Simon Paulli 1648,137f: af blomsterne tilbereder apoteker et syltetøj godt for epilepsi og et destilleret vand, der sødet med en slags kager gives nyfødte børn mod maveonde; af den indre friske bark udtrækkes med vejbred-, rosen- og rindende vand en slim, som gnides på brandsår; stammens udflydende saft regnes for god som salve på hovedet mod håraffald. Veddets trækul anbefales for fald og slag, på apotekerne blandes den i lys til at røge med i pesttider og mod idelugt.

Te af blomsterne gives apoplektiske børn (3). Lindetræsolie gnides på nakken mod svimmelhed, dryppes i øre mod øresusen, bruges ind- og udvortes for rygmerter, iøvrigt mod hjertesvaghed; olien gives i brændevin for brok og gulsot, hældes i smertende tand (4). Lindeblomste drikkes for nyregrus (5), den er blodrensende (6), stimulerer fordøjelsen (7). Mod dårlig fordøjelse indtages pulveriseret lindetrækul blandet med sirup og honning (8). Lindens trækul har stor absorptionsevne og kan, opløst i vand, tages som modgift.

Dekokt af de tørrede blomster er et kendt sveddrivende og nerveberoligende husråd (9) og drikkes bl.a. mod søvnløshed (10), i ældre tid mod mareridt (11), og navnlig for hoste (12), kogt med Islandsk Mos (bd. 1) og havrehalm i mælk (Jels; 13), med merianblade og sukker (Røhmø; 14), endvidere mod bronkitis (Jels; 13).

Ømme steder gnides med afkog af frøene (VSjælland; 15), brandsår behandles med vandafkog af barken (1743; 16) og gnides med lindetræolie (4). På betændelse og bullsnekab lægges en salve af kogt inderbark (SFyn; 17), på bylder et mælkeafkog af barken (Sønderjylland; 18); tandbylder bades med mælkedekokt af blomsterne (9). April-maj koger man af barkens mellem-lag en salve til udslet (Sønderjylland o. 1880; 19). Lindeblomste bruges til badning af dårlige øjne (Himmerland o. 1890; 20) og har været en meget anvendt skin- tonic (7).

Lindeblomst er anført i farmakopeen 1772. Krigsåret 1942 blev til danske apoteker indsamlet ca. 600 kg.

En ko, som ikke bliver med kalv, skal have lindetræsolie i et æg før løbningen (Herningegnen; 21). Kalve med diarré indgives knust lindetrækul (1860; 8). – Lindeblomste er anvendt til badning af hestens keratitis, lindeknopper mod dens springorm, Malleus (22).

LITTERATUR: (1) 348b 57; (2) 1004 34; (3) 327 21f; (4) 217 1807,42f; 488o 285; (5) 161 1906/23: 1; (6) 480 27; 790 1,1941,249; (7) 14 nr. 28,1954; (8) 86 5,1860,146-48; (9) 32 1856,53; (10) 634 13408 (Sundevad); 14 nr. 28,1954; (11) 488o 158; (12) 634 12022 (Bov o. 1900), 12196 (ØFyn); 161 1906/23: 294 (Helsing VSjælland, dekokt af frøene); (13) 634 12317; (14) 634 12951; (15) 161 1906/23: 294; (16) 488o 115 jf. 273 184; (17) 519 81; (18) 107 1938; (19) 634 13408 (Felsted s.); (20) 634 12891; (21) 572 39, 1927-28,378f; (22) 83 27,128.

PLANTNING, MINDETRE OG BYTRÆ

Munke skal i middelalderen have plantet linde bl.a. i Jonstrup Vang, som bifoder (blomsterne) og for at hindre bøgenes altfor stærke fremtrængen (1). På Anholt sagde man, at en lind var øens sidste træ (2).

»Dette træ vokser mangesteds her i landet, i haver, på kirkegårde og plantes ellers både her og dér i købstæderne og elskes for sin fortræffelige skygge... ja, man plejer endog at bygge lysthuse oven på dens grene« (1648) (2a).

Den franske havestil, som var meget yndet navnlig i 1700-t, fandt det smukke løvtætte og føjelige træ velegnet til herregårdshavers og slotsparkers alléer, klippede hække, løvgange, pavilloner etc. (3), ofte beskåret til »kandelaberlinde«. Lindealléen ved Ebberødgård, måske landets ældste, blev plantet 1661-68, lindene i Jægersborg Allé fra o. 1710, i Nr. Allé 1744 (4). Mangearmede »lysestager« danner Sukkenes Allé i Fredensborg slotspark (5), de karakteristiske kandelaberlinde ved Frederiksborg slot købtes i Lybeck og Rostock og er plantet 1698; ca. 400 linde fra Berlin, pantet 1915 ved Frederiksborg Allé, blev omdannet til kandelabertræer (6). Også i Rosenborg have findes smukke 300-årige linde-alléer. En af landets største og smukkeste lindealléer står ved Rathloldal.

Ved Jonas Collins bolig i Store Strandstræde 3 i København stod et stort lindetræ, hvorom H.C. Andersen digtede (Hyldemor, 1851): Det gamle træ, o lad det stå, indtil det dør af ælde... Ved Bakkehuset på Frederiksborg bringer et af oprindeligt til lindetræer endnu hvert forår en grøn hilsen fra dansk digtningens guldalder.

Seks linde stillet i firkant i Tem præstegårdshave er plantet 1801 af pastor Mikael Asmusens børn, det yngste dog »med ført hånd« (7). På NFyn er optegnet: den mand, som planter linde, kommer til at forlade gården – død eller levende (8). I anledning af det politiske system-